

PÉTER LÁSZLÓ

ÖNÉLETRAJZOM

1990

Jánoshalmán születtem 1926. január 21-én, de beszélni, írni, olvasni Mindszenten kezdtem. A négy elemi Szőregen befejezve 1935-ben a szegedi Baross Gábor Gimnáziumba iratkoztam, és 1943-ban az akkor már gyakorlógimnáziummá minősített intézetben tettem kitüntetéssel érettségi vizsgát. Kiváló tanáraink voltak, mint Vajtai István és Visy József. 1943 őszén lettem a szegedi tudományegyetem bölcsészeti karának hallgatója. 1947-ben itt szereztem nyelvjárásból mint főtárgyból, irodalomból és néprajzból mint melléktárgyakból *summa cum laude* doktorátust. 1948-ban magyar, latin és filozófia szak-tárgyakból középiskolai tanári oklevelet. Közben 1945-től fizetéstelen gyakornokként, 1946. szeptember 1-től demonstrátorként a Magyar Nyelvtudományi Intézetnek munkatársa, mellékfoglalkozásként pedig 1946/47-ben a Püspöki Tanoncotthon nevelőtanára, 1948-ban a Pázmány Péter Népi Kollégium igazgatója, 1948/49-ben a Baross Gábor Gimnázium óraadó tanára voltam.

1950 februárjában – visszamenőleg január elsejével – eltávolítottak az egyetemről; mint később kiderült, titoizmus vádjával. Csak december elsejével kaptam állást: kineveztek a karcagi, majd 1952-ben áthelyeztek a makói múzeum igazgatójának. 1954-ben visszakerültem Szegedre, az egyetemi könyvtár bibliográfiai csoportjához, amelynek hamarosan vezetője, majd tudományos kutatója lettem. 1957. január elsejével visszahelyeztek a bölcsészeti karra, a Néprajzi Intézetbe, de valójában az Irodalomtörténeti Intézetben a Juhász Gyula kritikái kiadáson dolgoztam. Március 12-én letartóztattak. November 19-én a megyei bíróság izgatás vádjával nyolc hónapra ítelt. Közben, július 27-én az egyetem elbocsátott. A Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 4-én fölmentett. Az egyetem 1989. december 21-én rehabilitált.

Szabadulásom után, 1958. január 1-jétől akadémiai célhiteleből, szerződéssel, ismét az egyetem alkalmazott a Juhász Gyula kritikai kiadás folytatására. Amikor e szerződést már többé nem lehetett meghosszabbítani, az egyetem viszont politikai ellenszenv miatt státust nem adott, 1961. június 1-jén a Somogyi-könyvtárba kerültem. Ott voltam tudományos főmunkatárs, onnan mentem nyugdíjba. 1986. április 16-ával Klaniczay Tibor akadémikus, az MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatója átvett az Új magyar irodalmi lexikon főszerkesztői feladatainak ellátására. Azóta az Intézet tudományos főmunkatársa vagyok.

Az egyetemen Bálint Sándor és Szeghy Endre előadásai révén a néprajz, népköltészet, Klemm Antal kollégiuma nyomán pedig a nyelvjáráskutatás kérdései foglalkoztattak. Doktori értekezésem folumnak, Szöregnek nyelvjárását vizsgálta hangtani szempontból, de sokáig alapvetőnek minősített dolgozatot írtam a szegedi nyelvjárás legjellemzőbb vonásáról, az *ö*-zésről. Első közleményeim a folklorisztika felé mutattak; ezért írtam meg Kálmány Lajos életrajzát is. Múzeumi tevékenységem szorított rá, hogy tárgyi néprajzzal (pl. a hagymatermesztéssel), sőt középkori régészettel (!) is foglalkozzam.

Irodalomtörténésszé Makón váltam. József Attila helyi emlékeinek kutatása során számos kéziratot gyűjtöttem, közöltem, s így lettem az éppen akkor megjelent *József Attila összes művei* kritikai kiadásának bírálója, majd a két további kiadás (1955, 1984) lektora. József Attila révén jutottam el Espersit János alakjához, majd az ő révén Juhász Gyulához. Így amikor visszakerültem Szegedre, Baróti Dezső meghívott a Juhász Gyula kritikai kiadás munkálatainak irányítására. E munka 1958-tól teljesen rám maradt, így lettem a Juhász Gyula összes művei szerkesztője. Mint a Somogyi-könyvtár tudományos főmunkatársa kötelességemnek éreztem, hogy korábbi munkaterületeimen kívül helyi művelődéstörténeti és bibliográfiai tevékenységet is végezzek. „Gályapadból laboratóriumot” – Németh Lászlónak e szellemes meghatározását magamra is érvényesnek tartottam: ahova a

sorsom vetett, ott kerestem meg magamnak a tudományos tennivalókat. így foglalkoztam pl. a szegedi munkásmozgalom történetével, de ez egyébként is elválaszthatatlan szűkebb szegedi irodalomtörténeti témáimtól (Juhász Gyula, József Attila, Radnóti Miklós életművétől stb.). Foglalkoztam a bibliográfiai munka elméleti és módszertani kérdéseivel. Ma a szakirodalom a személyi és helyismereti bibliográfiák, folyóirat-repertóriumok készítésében „szegedi iskoláról” beszél, és a szerénytelenség látszatát is vállalva mondhatom, hogy ebben a magam kezdeményező és újító szerepének elismerését látom.

Sohasem szakadtam el a nyelvtudománytól: számos névtani és nyelvemvelő cikket közöltem. A néprajzi, népköltészeti ismereteimet ma jobbadán csak kritikai írásaiban kamatoztatom.

Az irodalomtörténeti, néprajzi, nyelvtudományi, történelmi társaságokon kívül tagja vagyok a Magyar Tudományos Akadémia textológiai bizottságának és sajtótörténeti bizottságának. A textológiai bizottság megbízásából elkészítettem az *Irodalmi szövegek kritikai kiadásának szabályzatát* (1988).

1953-55 között Bálint Sándort, akitől a *venia legendi*-t megvonták, helyettesítettem: a magyar szakos hallgatók számára heti 2 órában népköltészetet adtam elő. 1973-ban vendégtanára voltam az újvidéki egyetemnek, és – magyar nyelven a világon elsőként – ott adtam elő textológiát. Ezt azóta még kétszer (1980-ban és 1986-ban) megismételtem. Hallgatóim a mai vajdasági szellemi élet különféle posztjain munkálkodnak. A szegedi egyetemen az 1976/77. tanév II. félévében Juhász Gyuláról, az 1977/78. II. és az 1978/79. I. félévben textológiáról, az 1978/79. II. félévben Móra Ferencről, 1979/80. II. félévben ismét textológiáról, 1980/81. I. félévben Juhász Gyuláról, 1981/82. I. és II. félévben megint textológiáról, 1982/83. I. félévben ismét Juhász Gyuláról, 1983/84. I. félévben újfent textológiáról adtam elő. Az 1988/89. tanév I. félévében *Fejezetek Szeged művelődés-*

történetéből címmel heti 2 órában joghallgatóknak tartok speciálkollégiumot. Ezt a II. félévben is folytatom.

1986-88 közt három ízben tagja voltam a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a magyar nyelvi és irodalmi államvizsga-bizottságnak.

Kandidátusi fokozatom óta megjelent könyveim, dolgozataim közül az irodalmiak szintén főként Szegedhez kapcsolódnak, elsősorban Juhász Gyulához. Számos Juhász-kiadványt szerkesztettem: összes verseinek hat, válogatásainak két kiadását. Az *Így élt* sorozatban életrajzot írtam róla (két kiadása volt), centenáriumakor két könyvecskét adtam ki róla. Tömörkénynek és Móra Ferencnek műveit is gondoztam, tanulmányokat írtam róluk. Kisebb-nagyobb közleményekkel folytattam József Attila-kutatásaimat is. Ezekből most van sajtó alatt válogatásom.

Az irodalom határterületén Bartóknak és Kodálynak szegedi kapcsolatait tártam föl. *Szeged irodalmi emlékhelyei*-ről összefoglaló képet adtam. Ezt beledolgoztam a két kiadást megért szegedi útikönyvembe is. A Szegedi Nyomda dolgozóinak miniatűrkönyvsorozatát is fölhasználtam, hogy elfeledett, kötetekben nem szereplő Tömörkény- és Móra-írásokat tegyek közkinccsé.

A szakfolyóiratok hasábjain főként kritikai munkásságommal szerepeltem. Két ízben kaptam meg az Akadémiai Kiadó kritikai nívódíját: először az Ady-bibliográfiáról, másodsor a Móra-levelezésekről írott bírálataimért.

Munkásságom egy része nem a szakfolyóiratokban, hanem a helyi és országos lapokban tükröződik. E cikkeim is többnyire önálló kutatáson alapulnak, és új eredményeket hoznak. Bizonyítják ezt a belőlük válogatott köteteim (*Szegedi örökség*, 1983; *A szerette Város*, 1986). E könyveimben a szegedi klasszikusokon kívül más írókkal is foglalkozom (Krúdy, Móricz, Németh László, Illyés Gyula, Veres Péter, Tamási Áron, Lukács György stb.). Módszeresen földolgoztam

Juhász Gyulának a kortársaival (Babitscsal, Kosztolányival, Tóth Árpáddal, Osvát Ernővel stb) való kapcsolatait. Fölmutattam Szeged szerepét Moholy-Nagy László, Politzer György stb. életművében. Pályaképet rajzoltam Szeged nagy polihisztoráról, Bálint Sándorról. A Szépirodalmi Kiadónál van az említett két kötetemnek az előzőkkel azonos fölépítésű és jellegű folytatása *Szőregi délutánok* címmel.

Változatlan tervem a Juhász-monográfia megírása. Most azonban néhány évre egy nagy föladat köti le minden időmet és erőmet: az MTA Irodalomtudományi Intézetének és az Akadémiai Kiadónak az Országos Tudományos Kutatási Alap keretében adott megbízásából héttagú szerkesztőbizottság élen az *Új magyar irodalmi lexikon* munkálatait irányítom.

A gályapad kényszere miatt figyelmem talán túlságosan is sokfelé szóródott. Bizonyos, ha szűkebb tárgyra vonhattam volna össze kutatói érdeklődésemet, időmet, erőmet, még néhány jelentősebb művet alkothattam volna. E kétségtelen hátrány ellenére láttam előnyét is e sokféleségnek. Nem zárkóztam be egyetlen szűk tudományterületbe, „átpillantását vágytam az egésznek”, és az irodalomtörténetet művelődéstörténetté kitágítva ismereteimnek a szűkebb szakterületem tanulmányozásában is hasznát láttam.

Politikai okok miatt a kéziratban már 1958-ban benyújtott kandidátusi értekezésemet csupán megjelenése (1965) után fogadták el. Így csak 1968-ban lehettem kandidátus. Doktori értekezés benyújtására tett kérésemet 1972-ben a TMB elutasította. Utána fölhagytam a kísérletezéssel, és csak az Irodalomtudományi Bizottság ajánlata, valamint a politikai változások készítettek, hogy újból benyújtsam kérésemet.

Szeged, 1990. január 31-én.